

*Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного
управління*

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

Наукові перспективи

*(Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Медицина», Серія «Педагогіка», Серія «Психологія»)*

Випуск № 10(64) 2025

Київ – 2025

ISSN (print) 2708-7530

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-10\(64\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-10(64))

Наукові перспективи: журнал. 2025. № 10(64) 2025. С.1815

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 24.09.2020 р. № 1188 журналу присвоєно категорію "Б" із галузей науки: державне управління, право та економіка

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології

Рекомендовано до друку Президією Всеукраїнської Асамблеї докторів наук з державного управління (Рішення від 27.10.2025, № 10/10-25)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 24436-14376Р від 09.06.2020 р.

Журнал видається за підтримки Міжнародного економічного інституту (Есеніце, Чехія) та
КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва"

Журнал заснований з метою розвитку вітчизняного наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні та за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку державного управління, права, економіки, психології, педагогіки та медицини. Видання розраховано на дослідників, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, магістрів, фахівців-практиків.

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.

Головний редактор:

Жукова Ірина Віталіївна — кандидат наук з державного управління, доцент, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, Лауреат премії імені Івана Франка у галузі інформаційної діяльності, Лауреат Всеукраїнської премії «Інновація в освіті — 2018», м. Київ, Україна

Заступники Головного редактора:

Янчук Артем Олександрович — доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, Заступник керівника Апарата Верховної Ради України (Київ, Україна);

Непомнящий Олександр Михайлович — доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, професор, Дійсний член Академії будівництва України, професор кафедри архітектури і просторового планування Національного авіаційного університету (Київ, Україна). Заслужений будівельник України, Почесний працівник будівництва та архітектури, державний службовець 3 рангу (Київ, Україна);

Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Саннікова О.П., Санніков О.І. <i>ПРОГНОЗУВАННЯ СПРЯМОВАНOSTІ ТА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ</i>	1667
Скок П.О., Мішкур В.І., Левицький В.М. <i>ПСИХОСЕМІОТИЧНА АРХІТЕКТОНІКА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ І КОГНІТИВНО-ЕМОЦІЙНІ ПАТЕРНИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МЕДІАДИСКУРСУ</i>	1682
Солоня Ю.О., Шкраб'юк В.С., Прокоф'єва О.А., Базика Є.Л., Медвідь І.В. <i>НЕЙРОБІЛОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ</i>	1693
Старченко А.В., Докієнко Н.О. <i>ЗРАДА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЯВИЩЕ: ПРИЧИНИ, ВИДИ ТА НАСЛІДКИ У ПОДРУЖНІХ СТОСУНКАХ</i>	1705
Стасюк В.В., Рибчук О.Г. <i>ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ОФІЦЕРІВ ОПЕРАТИВНОГО РІВНЯ</i>	1717
Хараджи М.В., Масловцева Ю.О. <i>ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ</i>	1731
Харченко Н.В. <i>ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА РЕГУЛЯЦІЯ ЯК СКЛADOVA ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ НА ДОРОЗІ</i>	1745
Хохліна О.П. <i>ПСИХОТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ВИМУШЕНО ПЕРЕ- МІЩЕНИХ ОСІБ ЗАСОБАМИ РОБОТИ ЗІ СМИСЛОМ ЖИТТЯ</i>	1759
Чопик С.В. <i>ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ САМООЦІНКИ І РІВНЯ ДОМАГАНЬ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ АДАПТАЦІЇ ДО НОВИХ УМОВ</i>	1772
Шинглер В.В., Прокоф'єва О.О. <i>ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ЖІНОК-МІГРАНТОК В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ</i>	1783
Шмаленко Ю.І., Канторова Є.М. <i>РОЛЬ ЕМПАТІЇ У ПРОФІЛАКТИЦІ ТА ВИРІШЕННІ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ</i>	1800

УДК 159.923

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-10\(64\)-1667-1681](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-10(64)-1667-1681)

Саннікова Ольга Павлівна доктор психологічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри загальної та диференційної психології, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0003-3961-2103>

Санніков Олександр Ілліч, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики практичної психології, Державний Заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0002-6743-0182>

ПРОГНОЗУВАННЯ СПРЯМОВАНOSTІ ТА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Анотація: У статті розглядається проблема прогнозування розвитку професійного консультування як різновиду психологічного консультування в сучасний та післявоєнний період життя нашого суспільства. Цей напрямок досліджень є актуальним не тільки у зв'язку з більш адекватною орієнтацією дослідників у професійній структурі сучасного суспільства, а й у прогнозуванні перспективних тенденцій та нових технологій в умовах соціально-технічних й культурних нововведень майбутнього задля забезпечення суспільства психологічно компетентними, професійно підготовленими, конкурентно здібними спеціалістами. Професійне консультування як специфічна діяльність можна розглядати як явище, що має свою структуру (рівні, компоненти, складові) та як процес, що має свою логіку (динаміку, етапи тощо). Визначено основні завдання професійного консультування, які вирішує психолог (розвиток і актуалізація професійного самовизначення особистості, формування конкурентоспроможної команди професіоналів, формування навичок прийняття ефективних рішень, подолання бар'єрів взаємодії в групах, попередження й конструктивне вирішення організаційних конфліктів, профілактика синдрому «професійного вигорання» тощо).

Розглянуто підходи до розуміння поняття «технології професійного консультування» таких вчених, як Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф., Перроу Ч., Девіс Л., Панок В. Г., Карамушка Л. М. та ін. Показана позиція українських вчених. Так, В. Г. Панок, спирається на принципи системного підходу та розглядає особливий різновид технологій професійного консультування –

психологічну технологію, як цілісну методичну систему, яка складається із трьох основних частин: діагностичної, інтерпретаційної та корекційної. Л. М. Карамушка в структуру психолого-організаційної технології в якості основних компонентів включає: а) інформаційно-значеннєву (опис існуючих теоретичних підходів до аналізу психологічних явищ в організації); б) діагностичну (аналіз критеріїв і показників досліджуваного явища, їх методів); в) корекційно-розвиваючу компоненту (система консультацій і тренінгів). Показано, що, українські вчені коректно й повно описали окремі компоненти *технології професійного консультування*, як сукупність його напрямків, засобів та прийомів. Як цілі професійного консультування виділяються: а) професійна орієнтація; б) профвідбір; в) психологічна підтримка і супровід.

Теоретично створено типологію ситуацій вибору професій (висока інформованість про світ професій і особистісна відповідність вимогам професії; адекватна інформованість пари невідповідності індивідуальних і особистісних якостей клієнта обраній професії; відсутній професійний план, інтереси та схильності не визначено; у клієнта немає ні професійного плану, ні професійної спрямованості) та висвітлена специфічна тактика роботи професійного консультанта у кожному випадку.

Ключові слова: професійне консультування, структура, етапи процесу консультування, особистість клієнта, особистість психолога, професійно важливі якості.

Sannikova Olga Pavlivna Doctor of Psychology, professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, professor of General and Differential Psychology Department, State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky», Odesa, <https://orcid.org/0000-0003-3961-2103>

Sannikov Oleksandr Ilyich Doctor of Psychology, professor, professor of Theory and Methodology of Applied Psychology Department, State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky». Odesa, <https://orcid.org/0000-0002-6743-0182>

FORECASTING THE ORIENTATION AND DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COUNSELING

Abstract. The article considers the problem of forecasting the development of professional counseling as a type of psychological counseling in the modern and post-war period of our society. This area of research is relevant not only in connection with a more adequate orientation of researchers in the professional structure of contemporary society, but also in forecasting promising trends and new technologies

in the conditions of socio-technical and cultural innovations of the future in order to provide society with psychologically competent, professionally trained, competitive specialists. Professional counseling as a specific activity can be considered as a phenomenon that has its own structure (levels, components, constituents) and as a process that has its own logic, dynamics, stages, etc. The main tasks of professional counseling that a psychologist solves are determined (development and actualization of professional self-determination of the individual, formation of a competitive team of professionals, formation of effective decision-making skills, overcoming barriers to interaction in groups, prevention and constructive resolution of organizational conflicts, prevention of the syndrome of «professional burnout», etc.). The approaches to understanding the concept of «professional counseling technology» of such scientists as Meskon M. Kh., Albert M., Khedoury F., Perrow Ch., Davis L., Panok V. H., Karamushka L. M., et al., are considered. The position of Ukrainian scientists is shown. Thus, V. H. Panok relies on the principles of a systemic approach and considers a special type of professional counseling technology – psychological technology, as a holistic methodological system, which consists of three main parts: diagnostic, interpretative and corrective. L. M. Karamushka includes in the structure of psychological and organizational technology as the main components the following: a) informational and semantic (description of existing theoretical approaches to the analysis of psychological phenomena in the organization); b) diagnostic (analysis of criteria and indicators of the studied phenomenon, their methods) and c) correctional and developmental component (system of consultations and trainings). It is shown that Ukrainian scientists correctly and fully described the individual components of *the technology of professional counseling*, as a set of its directions, means and techniques. The following are the goals of professional counseling: a) professional orientation; b) professional selection and professional matching; c) psychological support and guidance.

Theoretically, a typology of situations of choosing a profession has been created (high awareness of the world of professions and personal compliance with the requirements of the profession; adequate awareness, but there is a mismatch of the client's individual and personal qualities with the chosen profession; there is no professional plan, interests and inclinations are not defined; the client has neither a professional plan nor a professional orientation) and the specific tactics of the professional consultant's work in each case have been highlighted.

Keywords: professional counseling, stages of the counseling process, client personality, psychologist's personality, professionally important qualities.

Постановка проблеми. В останні роки в Україні спостерігається інтенсивний розвиток прикладних психологічних досліджень, які відбивають зростаючу потребу практики в їхніх результатах. Крім того, розширюються можливості

організацій залучати професійних психологів для вирішення проблем, які виникають у процесі керування функціонуванням робочих груп (організації в цілому), особливо при різкій зміні у ситуацій господарської діяльності, що потребує психологічно компетентних, професійно підготовлених фахівців. Припускаємо, що в переліку основних завдань психолога, який буде працювати в організації професійним консультантом, як основні виділяються наступні:

- а) розвиток і актуалізація професійного самовизначення молодих фахівців;
- б) формування й супровід функціонування конкурентоспроможної команди професіоналів;
- в) формування у фахівців навичок прийняття ефективних рішень;
- г) профілактика й подолання бар'єрів взаємодії в робочих групах;
- д) попередження й конструктивне вирішення організаційних конфліктів;
- е) подолання на ранній стадії й профілактика синдрому професійного вигорання;
- ж) психологічний супровід конструктивної діяльності й взаємодії фахівців тощо [2; 4; 5].

Пошук шляхів ефективного вирішення завдань зазначеної проблематики вимагає осмислення, кропіткого аналізу й методологічного узагальнення значного обсягу результатів емпіричних і експериментально-психологічних робіт, побудови технології професійного консультування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Орієнтирами для практичної реалізації такої технології, на нашу думку, є досягнення системи конкретних цілей:

- а) пошук загальних закономірностей становлення й розвитку особистості професіонала, облік яких дозволить підвищити ефективність діяльності, що завершили професійну підготовку молодих фахівців;
- б) розробка й оснащення практичних психологів методичним інструментарієм оперативної діагностики (експрес діагностики) та облік професійно значимих (професійно важливих) властивостей і якостей особистості фахівців у процесах первинної й вторинної адаптації до мінливих умов професійної діяльності;
- в) розробка й впровадження системи регуляції й психологічного супроводу діяльності професіонала на різних етапах його професійної кар'єри;
- г) узагальнення аналізу різних видів і типів професійної діяльності, методичних підходів з індивідуальної адаптації фахівців з урахуванням впливу внутрішніх і зовнішніх умов і засобів діяльності;
- е) створення на основі комплексу заходів, технологічних методів і способів, психологічної системи професійного консультування.

Одним з безлічі способів розв'язку зазначених завдань є використання системного технологічного підходу, який у цей час починає активно впроваджува-

тися в усі сфери життєдіяльності сучасної людини [18]. Сьогодні створені й широко поширюються інформаційні, медичні, освітні й гуманітарні технології. Особливо інтенсивно розробляються й впроваджуються різновиди гуманітарних технологій – психологічні й психолого-організаційні технології [2; 5], які органічно включають окремі елементи психологічних прийомів професійного консультування [6; 16; 20; 23]. Доцільність використання системного технологічного підходу для фокусування й визначення складу функцій діяльності професійного консультанта, їх спеціалізації й систематизації в організаціях різного виду (матричних, автократичних, бюрократичних), а також необхідність методичного забезпечення для розв'язку практичних завдань професійного консультування, вже давно не викликає сумніву. Разом з тим не тільки перехід до використання технологій на засадах «порад», технологій професійного консультування (від лат. *consultatio* – радити, радитися; опікуватися), але й сам функціональний зміст діяльності професійного консультанта дотепер є дискусійним.

Так, дослідники призначають провідну роль консультуванню у психолого-педагогічному напрямку (віково - психологічному консультуванню) [греч. *país* – дитя + *ago* – веду, виховую]. При цьому передбачається, що за своєю формою консультування повинно бути індивідуальним і спрямованим на розв'язок питань психічного розвитку, навчання й виховання дітей і підлітків. У якості основної мети консультування виділяється практичний розв'язок одного із завдань вікової психології – систематичний контроль за перебігом психічного розвитку дітей з метою його оптимізації й корекції. На відміну від інших видів психологічного консультування, предметом психолого-педагогічного консультування, на думку авторів статті, є динаміка й зміст психічного розвитку дитини на кожній віковій стадії розвитку, а також індивідуальні особливості вікового розвитку [8; 14].

«Сучасний тлумачний психологічний словник» (укладач В. Шапар, 2005) зводить професійне консультування до науково організованого інформування про професії, призначений, головним чином, для молоді, яка закінчує загально-освітню школу. Провідна мета консультування – практична допомога при виборі професії з обліком індивідуальних схильностей, інтересів і здатностей особистості, що сформувалися до цього часу, а також потреб суспільства, організацій і підприємств народногосподарського комплексу. У якості основних змістовних компонентів професійної консультації виділяються тільки інформаційні. До їхнього складу входять: відомості про роль і перспективи кожної професії; актуальна потреба в людських ресурсах; інформація про зміст конкретного виду трудової діяльності; соціально-економічний і санітарно-гігієнічний статус професії; шляхи професійної підготовки, особливості навчання й вимоги, які пред'являє до особистості дана професія, його психічним особливостям, а також відомості про медичні й фізіологічні показання й протипоказання до конкретної професії [21].

До теперішнього часу сама структура професійної консультації, принципи консультування, етапи, засоби, форми консультування значною мірою вивчені, багаторазово апробовані й використовуються в реальній практиці. Професійне консультування не тільки сприяє встановленню оптимального співвідношення між прагненнями, можливостями людини й реальною потребою у фахівцях відповідної кваліфікації, але також відіграє значну роль у професійному самовизначенні особистості, у визначенні провідних напрямків її професійної самореалізації.

Необхідно відзначити, що за кордоном численні аспекти професійної орієнтації нерідко називають професійним консультуванням. З погляду аналізу досвіду використання методичного підходу до консультування є цікаві роботи Л. Магдисюк, В. Синявського, Р. Федоренко і І. Цимбалюк [6; 16; 20; 23]. В основі використовуваного ними підходу обрано аналіз і зіставлення розгорнутого опису ситуації (її можливих результатів і наслідків), з одного боку, а також рекомендацій і пропозицій психолога, професійного консультанта по можливих формах поведінки клієнта в тих або інших випадках.

Крім того, використання терміна «технології» донедавна представляло не більш ніж запозичення досвіду їх функціонування в різних галузях промисловості й спроба переносу в психологію (згадайте гучні «психотехнології спілкування» кінця 80-х років). Так «Великий тлумачний словник сучасної мови» представляє технологію як «сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чогось», або «сукупність способів обробки чи переробки матеріалів, інформації, виготовлення виробів, проведення різних виробничих операцій, надання послуг тощо», тобто визначає технологію як сукупність виробничих процесів у певній галузі виробництва, а також науковий опис способів виробництва в контексті використання машин і механізмів [1, с. 1448].

У «Словнику іноземних слів» наведено часто використовувану й описану в технічній літературі область існування «технології», яку розуміють як «...сукупність способів переробки матеріалів, виготовлення виробів і процеси, які супроводжують ці види робіт» [17, с. 761].

На думку М. Х. Мескон, М. Альберт і Ф. Хедоури, авторів широко відомої фундаментальної роботи «Основи менеджменту» (3-є видання – 2007 р.), технологія має набагато більш широкий зміст, ніж прийнято вважати. У своїй роботі вони приводять і аналізують точки зору різних авторів на розуміння суті «технології». Так соціолог Ч. Перроу, який багато писав про вплив технологій на організацію й суспільство, визначив технології як засіб перетворення сировини (людей, інформації або фізичних матеріалів) у бажані товари й послуги. Дослідник Л. Девіс запропонував схожий, але більш широкий опис «технології», та визначає її як «...комбінацію навичок, устаткування інфраструктури,

інструментів і відповідних технічних знань, які необхідні для бажаних перетворень матеріалів, інформації, людей» [9, с. 82; 10; 15].

Спираючись на багаторічний досвід практичного консультування клієнтів, українські вчені коректно й відносно повно описали окремі компоненти *технології професійного консультування*. При цьому сама технологія представляється ними як сукупність напрямків, засобів і форм професійного консультування, які переслідують строго певні цілі. У якості останніх виділяються професійна орієнтація, профвідбір і психологічну підтримку [4; 5].

Так, В. Г. Панок, враховує принципи системного підходу, розглядає особливий різновид технологій – психологічну технологію, як цілісну методичну систему, яка складається із трьох основних частин: діагностичної, інтерпретаційної та корекційної. На думку автора, розробка психологічної технології, по суті, є процесом психологічного проектування, який спрямований на розв'язок конкретної ситуації індивідуального розвитку або соціальної взаємодії з використанням знань і досвіду наукової психології. Вибір методу й вимог до нього в практиці застосування соціально-психологічних знань повинні визначатися також, як і в прикладних природничих науках - конкретним ситуативним контекстом [12; 13].

Грунтуючись на підході, який пропонує В. Г. Панок, але уточнюючи його окремі положення, Л. М. Карамушка вважає, що структура психолого-організаційної технології повинна включати в якості основних наступні компоненти: а) інформаційно-значеннєвий (опис існуючих теоретичних підходів до аналізу психологічних явищ в організації); б) діагностичний (аналіз критеріїв і показників досліджуваного явища, методів їх виміру тощо); в) корекційно-розвиваючий компонент (система консультацій і тренінгів, визначення стратегії консультування з досліджуваної проблеми, оцінка доцільності індивідуальних або групових форм корекційної роботи в різних виробничих і управлінських ситуаціях) [2; 5, с. 57].

Мета статті. Отже, метою цієї статті є переказ результатів теоретичного аналізу структури, специфіки та змісту компонентів технології професійного консультування.

Виклад основного матеріалу. Переходячи до аналізу специфіки професійного консультування, необхідно відзначити, що найбільш складною в цій системі є розробка інформаційно-значеннєвого компонента (ІЗК) психологічної технології. Це положення обумовлено двома специфічними обставинами: по-перше, особливостями підготовки та її організації; по-друге, вимагає залучення фахівців різного рівня кваліфікації. У змістовному плані це пов'язано, насамперед, із необхідністю визначення сутності проблеми або явища, яке вивчається; його ролі й місця в системі професійної діяльності фахівця, аналізу основних елементів її структури, систематизації основних типів, видів тощо.

Одним із методичних інструментів, використання якого забезпечує розв'язок зазначених питань, є функціонально-інформаційний аналіз. У якості вихідної бази для функціонально-інформаційного аналізу використовується модифікація змістово-процесуальної моделі професійного самовизначення особистості [3; 22].

Комплекс пошукових робіт авторів цієї статті, який був виконаний раніше (2021-2025 рр.), дозволив нам уточнити структуру ІЗК технології професійного консультування. До складу завдань, розв'язок яких необхідно для формування ІЗК (інформаційно-значеннєвого компонента), входять:

- аналіз цілей, призначення, стадій і етапів професійного самовизначення, ознак і критеріїв його сформованості, а також обмежень, які накладаються на процес його формування;
- аналіз змісту професійного самовизначення з метою виявлення максимально повного обсягу завдань регуляції цього процесу в плинні професійного життя людини;
- аналіз значимості окремих етапів, функцій і завдань професійного самовизначення;
- визначення поточної (оперативної) інформації, яка необхідна для розв'язку всього комплексу завдань професійного самовизначення фахівця (необхідність професійної підготовки, цінності професійної діяльності тощо);
- аналіз апріорної інформації, тобто додаткових відомостей, наявність яких забезпечує фахівцеві ефективне професійне самовизначення. Це відомості про соціально-економічну ситуацію в місті й регіоні, оцінка престижності обраного праці, загальна інформація про простір доступної професійної самореалізації, ознаки визначення стану поточної ситуації, засобу відображення цих ознак;
- відомості про професії й спеціальності навчальних закладах, що відповідають вибору й місця можливого працевлаштування;
- інформація про перешкоди професійних цілей, що ускладнюють досягнення, а також знання своїх переваг (гідностей), що сприяють реалізації наміченого плану й досягненню перспективи;
- система резервних варіантів вибору професії або спеціальності на випадок невдачі по основному варіанту самовизначення;
- інформація про конкретні дії з практичної реалізації особистої професійної перспективи й постійне коректування намічених планів (на принципах зворотного зв'язку).

Можливість використання ІЗК технології професійного консультування спрощує розв'язок завдання первинної професійної орієнтації підлітків. *Професійна орієнтація* розуміється нами як комплекс соціально-економічних,

психолого-педагогічних і медико-фізіологічних заходів, реалізація яких забезпечує формування професійного самовизначення, враховуючи при цьому індивідуальні особливості кожної особистості, а також потреби суспільства у фахівцях. Серед першочергових психологічних завдань, які вирішує на цьому етапі професійний консультант, виділяється професійне інформування й профорієнтаційне консультування. Проведення професійної консультації здійснюється у два етапи – первинна професійна консультація й поглиблена індивідуальна професійна консультація.

На етапі *первинної професійної консультації* (може проводитися в групі з 4–6 людей) відбувається навчання правилам вибору професії, надається інформація про різноманіття професій, про особливості, прийоми й способи адекватної самооцінки своїх схильностей і професійних інтересів. Результатом первинної профконсультації є надання допомоги у формуванні особистого професійного плану, підвищення ступеню усвідомленості й відповідальності вибору. Крім цього, аналіз результатів даного етапу дозволяє виявити тих клієнтів (незалежно, підлітки це або дорослі), які потребують поглибленої індивідуальної профконсультації.

Поглиблена індивідуальна консультація спирається на результати всебічного вивчення підлітка: оцінку його схильностей, інтересів, стану здоров'я й фізичного розвитку, рівня сформованості й структури психічних процесів (уваги, пам'яті, мислення, волі, сенсомоторних навичок і вмінь, координації рухів, особливостей характеру тощо). При цьому враховуються думка вчителів, вихователів і батьків, успішність навчання й особливості референтної групи. Узагальнення цих даних розкриває широкі можливості для вироблення рекомендацій із цілеспрямованого впливу на підлітка не тільки з метою професійної орієнтації, але й на формування особистості майбутнього професіонала.

У програмі первинної професійної консультації доцільно виділити три взаємозалежні розділи: інформаційний, діагностичний і власно консультаційний. Інформаційний аспект програми включає бесіду про правила вибору професії; аналіз типових помилок, які оптант робить при виборі професії; знайомство із класифікацією професій (зокрема, розроблені Дж. Холландом, Е. Климовим для цілей профорієнтації). Діагностичний аспект включає виявлення професійної спрямованості, особливостей розвитку пізнавальних інтересів, наявності й ступеня сформованості особистого професійного плану, виявлення особливостей професійної мотивації, а також аналіз деяких індивідуально-психологічних особливостей оптанта. Власно консультативний аспект програми являє собою заключну частину первинної професійної консультації, яка проводиться у формі бесіди. Специфіка й завдання бесіди визначаються індивідуально-психологічними особливостями, ситуацією вибору професії, ступенем сформованості професійного плану й деякими іншими факторами. Після обробки результатів

консультант заповнює протокол первинної професійної консультації, зіставляє й аналізує наявні в ній дані [7; 11; 19].

Теоретичний аналіз дозволивши визначити ситуації, що найбільше часто зустрічаються при виборі професій, у кожній з яких тактика роботи професійного консультанта повинна бути особливою. Зупинимось більш детально на деяких з них.

I. У клієнта гарна поінформованість про світ професій, сформований професійний план, мотиви адекватні (план відповідає пізнавальним інтересам, професійній спрямованості, індивідуально-психологічним особливостям).

У цьому випадку професійна консультація будується з опорою на інформаційні матеріали. Збір діагностичних даних і їх аналіз дозволять тільки внести додаткові уточнення в професіографічний портрет клієнта. Консультантові необхідно підтримати оптанта в його намірі, але доповнити довідковою інформацією про навчальні заклади й особливості вступу у ВНЗ. Завчасне попередження про зміни в правилах прийому, а також вказівка на необхідність розвитку деяких професійно важливих якостей (ПВЯ) для освоєння простору професійної самореалізації – засвоєння цього матеріалу й рекомендацій консультанта складуть зміст домашнього завдання. Уточненню підлягають особливості протікання професіоналізації, виробляються запасні варіанти спеціальності й ВНЗ на випадок, якщо одержання обраної спеціальності може бути пов'язане з подоланням труднощів (наприклад, конкурсні спеціальності). Визначається область професійних протипоказань, а також обмеження за медичними показниками. Виходячи з наявних даних клієнта прогнозуються всі прийнятні варіанти професійної самореалізації, включаючи опис професій і спеціальностей для кожної із припустимих сфер.

II. У клієнта є професійний план, але він не обґрунтований: не збігається з областю професійної спрямованості й пізнавальних інтересів, мотиви не адекватні, або його індивідуальні властивості не відповідають обраній професії.

Аналіз типової ситуації показує, що клієнт потребує поглибленої профконсультації й корекції на цій основі особистого професійного плану. Клієнта необхідно попередити про необхідність збору й уточнення наступної інформації: відомостей про систему провідних і побічних мотивів, які є найбільш істотними для вибору професії; про діагностику й оцінку спрямованості особистості на професію; про експрес-діагностику професійної орієнтації клієнта. Інформація, яка може бути отримана за допомогою експрес-діагностики, створює умови більш конструктивного вибору клієнтом певної однієї або більш професій. Відомості про професію повинні враховувати її значимість для народно-господарського комплексу країни, показники поточного попиту й вимагають коректного узгодження із системою наявних у клієнта мотивів.

Оцінка підвищених або специфічних вимог, які пред'являє професія до клієнта, може привести до необхідності проведення додаткового психологічного або психофізіологічного обстеження. Уточнення структури ПВЯ можливо при використанні функціонально-інформаційного аналізу професійної діяльності. Відомо, що для більшості видів діяльності, які утворюють окремі групи (наприклад, автономічні, або конвенціональні), вимоги до складу специфічних для даної групи ПВЯ значно не відрізняються. Найбільш важливим є сам факт сформованості комплексу ПВЯ, який забезпечує реалізацію регулятивних функцій діяльності й ухвалення рішення особистістю. Оцінка ПВЯ підтверджує позицію консультанта й правочинність його рекомендацій.

III. Професійного плану в клієнта немає, інтереси й схильності не виражені.

Завдання консультанта в цій ситуації – формування пізнавальних інтересів і схильностей у клієнта-підлітка. Аналіз досвіду професійного консультування показує, що ціль може бути досягнута не пошуком роботи, а визначенням сфер потенційної самореалізації клієнта в професійному середовищі. На першому етапі консультаційної роботи може бути складена система домашніх завдань із залученням до цієї роботи батьків, учителів, референтної для підлітка групи. З метою полегшення пошуку сфери переваг консультант може використовувати профорієнтаційну гру. Уже при першому контакті для звуження кола пошуку бажане визначити психологічно протипоказану сферу або сфери професійної діяльності. З таким підлітком проводять поглиблену профконсультацію.

Для дорослих клієнтів, що вже одержали невдалий досвід професійної діяльності, але незначно знайомих зі світом професій, найбільш прийнятним є експрес-діагностика оцінки показників індикатору соціального типу особистості. Його утворюють властивості, які мають (за даними Д. Кейрси) темпераментальну природу (екстраверсія, інтроверсія, інтуїція, логічність, відчуття, розсудливість, психологічна розумність тощо). Оцінка результатів тестування дозволяє клієнтові виділити ті професії, які забезпечать йому структурно-функціональну й особистісну корисність, змогу одержати задоволення від самореалізації в реальних умовах професійної діяльності, знайти своє призначення.

IV. Професійного плану й професійної спрямованості в клієнта немає, однак є добре виражені інтереси й схильності.

Суть професійної консультації в цьому випадку полягає в поглибленні самопізнання, у виробленні вміння розуміти себе, свої інтереси й здатності. Допомога в цьому можлива шляхом визначення складу властивостей особистості, професійно важливих і значимих для успішної професійної самореалізації. ПВЯ в якості ресурсів забезпечують виконання необхідної регуляції діяльності професіонала в її чотирьох основних видах: емоційному, когнітивному, мотиваційному й вольовому. Необхідно також розширення знань у клієнта про

різноманітність професій. Пропонується поглиблене ознайомлення з каталогом сучасних професій, рекомендується спеціальна література, обговорюються плани відвідування «Днів відкритих дверей» у ВНЗ – усе це становить суть домашнього завдання. Після цього він запрошується на поглиблену професійну консультацію для уточнення вибору професії.

Висновки:

1. Професійне консультування являє собою різновид психологічного консультування й припускає надання психологічної допомоги особистості, яка працює в професійно обумовлених проблемних ситуаціях.

2. Структура кожного етапу професійного консультування утворена трьома компонентами: інформаційним (орієнтований на одержання й переробку необхідної в процесі консультування оперативної й апріорної інформації); когнітивно-предиктивним (забезпечує аналіз і трансформацію отриманої інформації, побудова професіографічного прогнозу); конативним компонентом (відповідає за вироблення потенційної системи дій по реалізації варіанта професіоналізації особистості).

3. Найбільш важливим у професійній консультації є діагностичний розділ, який відповідає за збір і обробку даних виявлення професійної спрямованості й мотивації, професійно важливих і індивідуально-психологічних особливостей оптанта.

4. Технологія професійного консультування у своїй реалізації опирається на типологію ситуацій вибору або зміни професії, на облік інформаційної підготовленості клієнта, на результати діагностики його професійно важливих якостей, на вибір стратегії й тактики в роботі професійного консультанта.

Перспективою подальшого розвитку досліджень даного напрямку є побудова системи прийомів, технік, методів і засобів професійного консультування, що враховує актуальний стан елементів технології.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с. URL : <https://archive.org/details/velykyislovnyk>.
2. Войтенко О. В. (2025). Технологія індивідуального психологічного консультування з питань професійного благополуччя в межах мотиваційно-ціннісної моделі. *Наукові записки. Серія: Психологія*. 2025. № 2. С. 18-23. DOI : <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2025-2-2>.
3. Дубінка М. М. Дослідження концептуальних засад проблеми професійного самовизначення провідними науковцями. *Innovative projects and programs in psychology, pedagogy and education : Scientific monograph*. 2023. Р. 219-253. DOI : <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-282-1-10>.
4. Ігнатович О.М. (ред.). *Кар'єрне консультування: [практичний посібник]* / Ігнатович О. М., Заєць І. В., Татаурова-Осика Г. П., Шевенко А. М. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 282 с.
5. Карамушка Л. М. Психолого-організаційні технології: зміст, структура, види та форми реалізації. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2022. № 1 (25). С. 50-61 DOI : <https://doi.org/10.31108/2.2022.1.25.6>.

6. Магдисюк Л. І., Федоренко Р. П. *Основи психологічного консультування* : [навч. посіб.]. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 360 с. URL : <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20907/1/opsykons.pdf>.
7. Малхазов О. Р. *Експериментальна психологія*: [практ. посіб.]. Київ : Талком, 2020. 321 с. URL : https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/pos_bnyk_malhazov.pdf.
8. Марценюк М. А. Структура та алгоритм індивідуального консультування батьків у практиці психолого-педагогічного консультування. *Проблеми сучасної психології*. 2016. Вип. 31. С. 202-213. DOI : <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2016-31.%25p>.
9. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. *Основи менеджменту*: [Електронний ресурс]. URL : <https://infotour.in.ua/meskon.htm>.
10. Монастирський Г. Л. *Теорія організації* : [підруч.]. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 288 с.
11. Охріменко З. В. Профконсультація : Особливості професійного консультування старшокласників. *Профтехосвіта*. 2021. № 5-6 (149-150). С. 56-117.
12. Панок В. Г. *Прикладна психологія. Теоретичні проблеми* : [монографія]. Київ : Ніка-Центр, 2017. 188 с. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/707672>.
13. Панок В. Г. Теоретичне обґрунтування прикладної психології. *Психологія і суспільство*. 2016. № 1 (63). С. 91-108. URL : <https://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/794>.
14. Пляка Л. В. Теоретичні аспекти психолого-педагогічної консультації як одного з видів психологічної допомоги студентам вищого навчального закладу. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Психологія»*. Харків, 2012. № 1009. С. 226-229.
15. Поліщук С. В., Горбатюк О. В. *Теорія організації* : навч.-метод. посіб. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 147 с. URL : <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7544>.
16. Синявський В. В. *Психологічні основи професійної консультації безробітних*: [навч. метод. посіб.]. Київ : ІПК ДСЗУ, 2011. 80 с.
17. *Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука*/ Київ : Головна редакція УРЕ, 1974. 865 с. URL : <https://ev.vue.gov.ua/wp-content/uploads/2018/04/Мельничук-О.-ред.-Словник-іншомовних-слів.pdf>.
18. Туленков М. В., Лобанова А. С., Яремчук С. С. *Системний аналіз у соціології* : [підручник] / за заг. ред. М. В. Туленкова. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 508 с.
19. Федоренко Р. П., Шкарлатюк К. І. *Психологічний практикум з консультування: зміст, прийоми, технології* : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. III-IV рівнів акредитації]. Луцьк, 2012. 237 с. URL : <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/770/3/psychkons.pdf>.
20. Цимбалюк І. М. *Психологічне консультування та корекція* : [навч. посіб. Модульно-рейтинговий курс]. – 2-ге вид., випр. і доп. Київ : ВД «Професіонал», 2007. 544 с. URL : <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/ЦимбалюкІ.М.pdf>.
21. Шапар В. Б. *Сучасний тлумачний психологічний словник*. Харків : Прапор, 2005. 640 с.
22. Шевенко А. М. Професійне самовизначення старшокласників як цілеспрямований процес. *Psychological Journal*. 2021. Volume 7, Issue 8 (52). Р. 72-81. URL : <https://apsijournal.com/index.php/psyjournal/article/view/1286/811>.
23. Штифурак В. С. *Психологічне консультування* : [навч.-метод. посіб.]. Вінниця : ВДПУ, 2013. 261 с.

References:

1. *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi movy [The Great Explanatory Dictionary of the Modern Language]* (2005) / Busel, V. T. (Eds.). Kyiv; Irpin : VTF «Perun» [in Ukrainian].

2. Voitenko, O. V. (2025). Tekhnolohiia indyvidualnoho psykholohichnoho konsultuvannia z pytan profesiinoho blahopoluchchia v mezhakh motyvatsiino-tsinnisnoi modeli [Technology of individual psychological counseling on issues of professional well-being within the framework of the motivational and value model]. *Naukovi zapysky – Scientific notes. Serii: Psykholohiia*. 2, 18-23 [in Ukrainian].
3. Dubinka, M. M. (2023). Doslidzhennia kontseptualnykh zasad problemy profesiinoho samovyznachennia providnymy naukovtsiamy [Research into the conceptual foundations of the problem of professional self-determination by leading scientists]. *Innovative projects and programs in psychology, pedagogy and education – Innovative projects and programs in psychology, pedagogy and education: Scientific monograph*, (219-253) [in Ukrainian].
4. Ihnatovych, O. M. (Eds.), Zayets, I. V., Tataurova-Osika, G. P., & Shevenko, A. M. (2020). *Karierne konsultuvannia [Career counseling]*. Kropyvnytskyi : Imeks-LTD [in Ukrainian].
5. Karamushka, L. M. (2022). Psykholoho-orhanizatsiini tekhnolohii: zmist, struktura, vydy ta formy realizatsii [Psychological and organizational technologies: content, structure, types and forms of implementation]. *Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia – Organizational psychology. Economic psychology*. 1 (25), 50-61 [in Ukrainian].
6. Mahdysiuk, L. I., & Fedorenko, R. P. (2022). *Osnovy psykholohichnoho konsultuvannia [Fundamentals of psychological counseling]*. Lutsk : Vezha-Druk [in Ukrainian].
7. Malkhazov, O. R. (2020). *Eksperymentalna psykholohiia [Experimental psychology]*. Kyiv : Talkom [in Ukrainian].
8. Martseniuk, M. A. (2016). Struktura ta alhorytm indyvidualnoho konsultuvannia batkiv u praktytsi psykholoho-pedahohichnoho konsultuvannia [Structure and algorithm of individual counseling of parents in the practice of psychological and pedagogical counseling]. *Problemy suchasnoi psykholohii – Problems of modern psychology*. 31, 202-213 [in Ukrainian].
9. Meskon, M. X., Albert, M., & Khedoury, F. (2007). *Osnovy menedzhmentu [Fundamentals of Management]*: [Elektronnyi resurs]. Retrieved from <https://infotour.in.ua/meskon.htm> [in Ukrainian].
10. Monastyrskyi, H. L. (2014). *Teoriia orhanizatsii [Theory of Organization]*. Ternopil : TNEU [in Ukrainian].
11. Okhrimenko, Z. V. (2021). Profkonsultatsiia : Osoblyvosti profesiinoho konsultuvannia starshoklasnykiv [Professional Consultation: Features of Professional Consulting for High School Students]. *Proftekhosvita – Vocational Technical Education*. 5-6(149-150), 56-117 [in Ukrainian].
12. Panok, V. H. (2017). *Prykladna psykholohiia. Teoretychni problemy [Applied Psychology. Theoretical Problems]*. Kyiv : Nika-Tsentr [in Ukrainian].
13. Panok, V. H. (2016). Teoretychne obgruntuvannia prykladnoi psykholohii [Theoretical Substantiation of Applied Psychology]. *Psykholohiia i suspilstvo – Psychology and Society*. 1(63), 91-108 [in Ukrainian].
14. Pliaka, L. V. (2012). Teoretychni aspekty psykholoho-pedahohichnoi konsultatsii yak odnogo z vydiv psykholohichnoi dopomohy studentam vyshchoho navchalnoho zakladu [Theoretical Aspects of Psychological and Pedagogical Consultation as One of the Types of Psychological Assistance to Students of a Higher Educational Institution]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina – Bulletin of the V. N. Karazin. Serii «Psykholohiia»*. 1009, 226-229 [in Ukrainian].
15. Polishchuk, S. V., & Horbatiuk, O. V. (2023). *Teoriia orhanizatsii [Theory of organization]*: [Elektronnyi resurs]. Kamianets-Podilskyi : Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka. Retrieved from <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7544> [in Ukrainian].
16. Syniavskyi, V. V. (2011). *Psykholohichni osnovy profesiinoi konsultatsii bezrobitnykh [Psychological foundations of professional consultation of the unemployed]*. Kyiv : IPK DSZU [in Ukrainian].

17. *Slovnnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words]* (1974) / za red. Melnychuk, O. S. (Eds.). Kyiv : Holovna redaktsiia URE [in Ukrainian].
18. Tulenkov, M. V. (Eds.), Lobanova, A. S., & Yaremchuk, S. S. (2023). *Systemnyi analiz u sotsiologii [System analysis in sociology]*. Chernivtsi : Chernivets. nats. un-t im. Yu. Fedkovycha [in Ukrainian].
19. Fedorenko, R. P., & Shkarlatiuk, K. I. (2012). *Psykhologichnyi praktykum z konsultuvannia: zmist, pryomy, tekhnologii [Psychological practical course in counseling: content, techniques, technologies]*. Lutsk [in Ukrainian].
20. Tsymbaliuk, I. M. (2007). *Psykhologichne konsultuvannia ta korektsiia [Psychological counseling and correction]* (2nd ed., rev.). Kyiv : VD «Profesional» [in Ukrainian].
21. Shapar, V. B. (2005). *Suchasnyi tлумachnyi psykhologichnyi slovnyk [Modern explanatory psychological dictionary]*. Xarkiv : Prapor [in Ukrainian].
22. Shevenko, A. M. (2021). Profesiine samovyznachennia starshoklasnykiv yak tsilespryamovanyi protses [Professional self-determination of high school students as a purposeful process]. *Psychological Journal*. 7, 8 (52), 72-81 [in Ukrainian].
23. Shtyfurak, V. S. (2013). *Psykhologichne konsultuvannia [Psychological counseling]*. Vinnytsia : VDPU [in Ukrainian].

